

Епидемиолошке карактеристике малигних болести у Републици Србији

У Србији су током 2024. године од свих малигних тумора оболеле 41.472 особе (21.793 мушкарца и 19.679 жена). Исте године од рака је умрло 20.314 особа оба пола, 10.967 мушкараца и 9.347 жена.

Мушкарци у нашој средини највише су оболевали од рака плућа, колоне и ректума и простате. Код жена малигни процес је најчешће био локализован на дојци, плућима, колону и ректуму и грлићу материце.

Малигни тумори плућа и бронха водећа су локализација у оболевању и у умирању међу мушкарцима, односно други су по учесталости узрок оболевања и први по учесталости узрок умирања међу женама са дијагнозом рака. Током 2024. године у Србији су од рака бронха и плућа оболеле 6.424 особе (4.246 мушкараца и 2.178 жена) и умрле су 4.842 особе оба пола (2.998 мушкараца и 1.844 жене).

Рак дојке најчешћи је малигни тумор у оболевању и други најчешћи тумор у умирању код жена. У Србији је 2024. године од малигних тумора дојке оболело 4.544, а умрло је 1.700 жена.

Малигни тумори дебелог црева и ректума у нашој земљи друга су по учесталости локализација рака у оболевању и умирању код мушкараца, односно трећи по учесталости у оболевању и у умирању од малигних тумора код жена. Од малигних тумора дебелог црева и ректума оболело је 5.348 особа (3.271 мушкарац и 2.077 жена) и умрле су 2.543 особе оба пола (1.570 мушкараца и 973 жене).

Рак грлића материце је током 2024. године био четврти по учесталости малигни тумор у оболевању и шести по учесталости у умирању међу нашим женама. Дијагноза рака грлића материце је постављена исте године код 1.048 жена, док је 410 жена умрло од ове врсте малигног тумора.

Трећи по учесталости малигни процес међу нашим мушкарцима локализован је на простати. Током 2024. године од рака простате новооболело је 2.704, а умрло је 1.059 мушкараца.

Рак је болест старије популације и стопе оболевања почињу да расту после 55. године, а највише су код мушкараца регистроване после 75 и више година, а код жена највише стопе су регистроване раније, почев од 70. године. Када говоримо о умирању и код мушкараца и код жена стопе почињу да расту од 60. године, а највише се региструју после 75 и више година.

Србија се према проценама Међународне агенције за истраживање рака сврстава међу 40 земаља Европе у групу земаља са нешто нижим ризиком оболевања (налази се на 33.

месту) и високим ризиком умирања од малигних болести у Европи (на четвртом месту, после Мађарске, Пољске и Румуније). Процењене стопе оболевања од свих малигних тумора су ниже код мушкараца него код жена.

Мушкарци у Србији су у средњем ризику оболевања од свих малигних тумора, у односу на мушкарце у земљама Источне и Западне Европе. За разлику од мушкараца, жене у Србији су у нешто вишем ризику оболевања од свих малигних тумора, одмах после жена у Западној и Северној Европи.

Превенција и рано откривање

Превенција малигних болести представља најефикаснији приступ у контроли рака. Процењује се да је могуће утицати на приближно две трећине фактора ризика, а да се чак 40% малигних болести може спречити применом здравих стилова живота.

Најзначајнији фактори ризика су: пушење дувана, неправилна исхрана, прекомерна телесна тежина, недовољна физичка активност, конзумирање алкохола, прекомерно излагање Сунцу, као и хроничне инфекције. Око 30% смртних исхода од рака повезано је са пушењем, гојазношћу, физичком неактивношћу и алкохолом.

Пушење је појединачни фактор ризика одговоран за сваки трећи случај рака и за већину карцинома плућа, али и за бројне друге локализације. Прекомерна телесна тежина и физичка неактивност повећавају ризик од рака дебелог црева, дојке, тела материце и простате, док конзумирање алкохола повећава ризик од рака уста, ждрела, дојке, дебелог црева и јетре. Свака претерана изложеност Сунчевом зрачењу и соларијумима повећава ризик од рака коже, а око 10% свих случајева рака повезано је са инфекцијама.

Рано откривање

Рано откривање рака значајно повећава шансе за успешно лечење, смањује смртност и трошкове лечења. Према смерницама Светске здравствене организације, неопходно је подизати свест становништва о раним симптомима рака, јачати капацитете здравствених служби и омогућити правовремену дијагностику и лечење.